

Vasile Popovici

*Director Căminul Cultural Repede
Președinte Uniunea Hușulilor din România*

Sunt manifestări creatoare ale spiritualității rurale, în care diferitele evenimente din viața obștii sau individului sunt înălțate la stratul de simbol. Ele sunt asociate ciclicității anotimpurilor (obiceiuri de iarnă sau de primăvară), ale transhumantei și a evenimentelor familiale sau individuale (obiceiuri de naștere, nuntă, înmormântare).

În cadrul obiceiurilor de iarnă, în comunele Poienile de sub Munte, Repede și Ruscova se celebrează Nașterea Mântuitorului (Crăciunul), prin colinde religioase. Aceste sărbători sunt ținute după stilul vechi, încep cu data de șase ianuarie când este ajunul Crăciunului.

Cei dințai care vestesc Nașterea Mântuitorului sunt copiii. Înainte de inserare ei umblă cu colinda pe la casele oamenilor. Fiecare grup de copii își începe colinda doar după răspunsul dat de gazdă la întrebarea: „*Mojno kolieaduvate sau primiți colindătorii?*” (*Putem colinda? sau Primiți colindătorii?*).

După răspunsul afirmativ al gazdei copiii colindă după care gazda îi invită în casa unde-i servește cu cozonac, suc și le mulțumește pentru colindă oferindu-le o răsplată în bani.

Obiceiurile familiale marchează principalele momente din viața omului și se desfășoară într-o succesiune logică de la naștere până la moartea omului. Ele respectă cu strictețe tiparele transmise din moși - strămoși, încercând ca în cadrul manifestării lor să creeze aceeași stare arhaică, plină de farmec și taină a vremurilor de demult.

Botezul

Are loc după 6 săptămâni de la nașterea copilului, neavând o dată fixă.

Ceremonia religioasă a botezului se desfășoară la biserică în prezența nașilor și uneori a bunicilor copilului botezat. Copilul este dus la botez de naș, unde se desfășoară ritualul dării numelui, apoi cei prezenți se întorc acasă, unde are loc „*botejunea*”. Pentru a i se putea ghici viitorul, copilului i se dau diferite lucruri în mană, lucruri cu valoare de simbol, iar când este așezat în pătuț pentru a se odihni nașii, părinții și invitații îi pun sub pernă daruri.

La botejune participă toți cei apropiați familiei, unde se cântă, se dansează, se fac urări de sănătate, belșug, fericire și noroc noului născut, părinților, bunicilor și nașilor.

Botezul simbolizează realizarea purificării copilului de păcatele strămoșești și integrarea lui spirituală în lumea creștina și familială.

Pețitul

Când un fecior și o fată au căzut de acord să se căsătorească și după ce fata își anunță părinții, are loc o discuție în trei: mama, tata și fiica lor. După o înțelegere cu părinții fetei și cu acordul lor, feciorul vine la pețit cu părinții, rudele apropiate și cu cel mai bun prieten al său.

Fata își așteaptă pețitorii cu părinții și rudele ei. Auzind lătratul câinelui, tatăl sau mama fetei iese afară să-și primească musafirii. Primul în casa intră cel ce urmează să conducă pețitul, urmat de ceilalți.

După ce dă mâna cu cei din casă, trece pe lângă cuptor (cum era pe vremuri), să vadă dacă este cald. Cere un pahar cu apă, ceea ce înseamnă că dacă cuptorul este cald și apa proaspătă și rece, fata este harnică și va fi o bună gospodină.

După ce se așează cu toții care pe unde apucă (vin între 10 și 20 de persoane), unul dintre pețitori începe discuția: „*Oameni buni, noi am venit atât de mulți la dvs. și ne surprinde faptul că nu ne întrebați ce dorim?*” Li se răspunde: „*Dacă ați fi trimis copii i-am fi întrebat ce doresc, dar așa vedem că sunteți oameni maturi și așteptăm să ne spuneți voi*”.

Începe șeful grupului: „*Mergând la vânătoare de jderi (în limba ucraineană jderi înseamnă cununie), am dat de urmele unui jder, urme care ne-au dus până la casa voastră și vă rugăm foarte tare dacă știți ceva despre el să ni-l arătați*”.

Părinții fetei răspund: „*Se poate! Gândiți-vă bine, poate vi s-a părut sau ați greșit casa. Noi nu avem și nu ascundem nici un jder aici*”.

După discuții mai lungi ajung la concluzia că ei, de fapt, nu caută un jder, ci o fată.

Cei ai casei încep să arate femeile mai bătrâne prezente la dialog arătându-le pe rând: „*poate-i asta ..., poate-i asta*”, ca până la urmă să ajungă să arate spre viitoarea mireasă, care până atunci era ascunsă pe undeva lângă cuptor.

Începe discuția la modul serios, cei doi tineri sunt întrebați dacă nu sunt obligați de cineva și consimt liber să se căsătorească. După aceasta urmează un moment comic, când celor doi tineri li se dau haine țărănești (sumane vechi și găurite, mânuși de lână) „*ceea ce înseamnă să fie gospodari și să le fie viața bună și caldă*”.

Sunt pofțiți să-și dea mâna și să se pună în mijlocul casei. Urmează promisiunile de zestre, atât pentru fată cât și pentru băiat. La zestrea fetei se forțează mâna, să fie cât mai darnică (vacii, boii, oi, pământ etc.). Când se ajunge la zestrea feciorului se spune: „*Noi dăm un fecior la care crește porumbul, grâul și toate celelalte, pe tot locul unde umblă, pe câmpii, pe văi, vâlcele și munți*”. După acestea se trece la închinarea unui pahar până dimineață.

Zapic

Mai demult în comune nu existau brutării. Pâinea se cocea acasă în cuptor. În ajunul nunții se chema o bucătăreasa, care urma să pregătească bucatele și toate cele necesare.

Începea astfel un întreg ritual care s-a numit și se numește „zapic” (cuvânt care în traducere liberă are o conotație mai largă, însemnând pregătirea pentru nuntă).

La „zapic” sunt prezenți mirii, domnișorii de onoare (stegarul și drușca), bucătăreasa (cucharica), paharnicul (starosta), trâmbițașul, părinții mirilor, rudele și vecinii, de obicei se strâng vreo 20-30 de persoane.

După ce se servește câte un pahar de țuică, „cucharica”, cea care conduce „zapicicul”, le dă mirilor o găleată și o bucată de pâine și îi trimite să aducă apă de la izvor. Ajunși la izvor, mirele sau mireasa aruncă o bucată de pâine în susul izvorului de trei ori. Când bucată de pâine ajunge a treia oară în dreptul lor, iau apa și bucată de pâine în găleată și le duc acasă.

Ajunși acasă „cucharica” îi dă mirelui un cuțit și-l trimite să taie patru cepuri de frasin, prun sau stejar. Aceste cepuri mirele le bate pe cei patru pereți ai camerei, unde urmează să aibă loc nunta. Pe aceste cepuri cucharica așează colăcei copti, care rămân acolo până la terminarea nunții.

După acest ritual se formează două grupuri: un grup rămâne în casă, iar celalalt grup iese afară ca să ocolească casa (grupul care este afară este format din perechi). Chucarica pregătește, într-o oală sau pe un fâraș, jar peste care pune tămâie, mir, lumânări și flori. Mirele și mireasa fac parte din grupul care va ocoli casa (în unele cazuri ei stau doar la ușa de la intrare) și au în mână o farfurie cu colac împodobit cu busuioc, iar în mijlocul colacului sunt puse boabe de grâu și un pahar cu miere. După semnalul trâmbiței, pe care este pus un colac mare, grupul care ocolește casa începe să cheme la nuntă: „Gospodari și gospodine, din munți și din văi, haideți la nuntă...! Haideți la nuntă!”.

Când se ajunge la colțul casei, trâmbița cântă, stegarul stropește cu apa adusă de miri colțul casei și pe nuntași, apa în care „cucharica” a pus țuică și miere. Drușca unge cu miere colțurile casei și pe membrii grupului.

Urmează momentul când aceștia se așează la fiecare colț al casei (uhol). Când grupul ce ocolește casa ajunge în dreptul geamului deschis, se oprește și închină cu cei din casă. La al treilea ocol, cei din casă pregătesc sticle cu apă și închinând cu cei de afară, schimbă sticlele. Văzându-se păcăliți, cei de afară își cer sticlele înapoi. Sunt refuzați și cu multă amabilitate poftiți în casă. Înainte de a intra în casă se cinstesc și se omenesc într-o atmosferă de mare bucurie. Cine știe cât ar dura petrecerea dacă ritualul n-ar trebui repetat și la casa miresei.

Urmează alte pregătiri pentru desfășurarea nunții. Se începe cu invitația musafirilor și mai ales a rudelor apropiate, cu 3 zile înainte de pregătirea nunții, se urmărește ca tinerii să se înțeleagă, să aibă o viață liniștită. Astfel, în aluatul din care se fac colăceii, se amestecă puțină miere de albină, pentru ca viața tinerilor să fie „dulce ca mierea”.

În preziua nunții se coase „*steagul mirelui*”, steag care constă dintr-un brăduț lung de 1,50 - 2 m, cu crenguțe doar în partea superioară, ca un smoc, în rest crengile sunt tăiate pentru a fi mai ușor de mănuit în timpul mersului și venitului de la biserică, în ritmul muzicii care însoțește nuntașii. Acest steag al mirelui este împodobit cu diferite panglici și baticuri de culori multiple în partea superioară, iar în partea de jos sunt puși doi colăcei, care îi simbolizează pe cei doi tineri miri.

În ajunul cununiei începe ceremonia pieptănăturii și a imbricatului miresei. În tot acest timp se cântă diferite cântece la adresa miresei.

Pieptănatul miresei se face de către o femeie anume destinată, care este ajutată de către druște. Apoi vine mirele cu întreg alaiul și împreună cu mireasa pornesc la cununie.

Mirele se îmbracă în haine călduroase, chiar dacă e toiu verii, iar mireasa se acoperă pe cap cu un val de pânză care atârnă în față până aproape de genunchi, iar deasupra voalului își așează cununița frumos împodobită pe care a purtat-o încă de când era fată. Când ies de la biserică mirii se țin de mână printr-un ștergar pe care sunt așezați doi colăcei.

Urmează deplasarea cu cântec și veselie către casa miresei sau a mirelui unde are loc desfășurarea nunții propriu-zise, masa și cinstitul invitaților, precum și acordarea darurilor către miri.

Înmormântarea

Mortul este spălat, schimbat cu hainele cele mai bune, el rămânând în casă trei zile. Aceste trei zile până în ziua înmormântării sunt de pregătire pentru ultimul drum. Se pregătesc toate cele necesare pentru o masă de pomenire și se discută întâmplări și amintiri din viața mortului.

La înmormântare participă întreaga comunitate. De înmormântare sunt legate o serie de superstiții și credințe. Când moare cineva, imediat în casa respectivă se întoarce oglinda pe dos, iar ceasul este oprit ca semn ca „*viața a încetat*”. Lângă mort se aprind lumânări și tot timpul stă cineva de veghe. Bărbații umblă cu capul descoperit, iar femeile despletite.

Între degetele mortului sau pe pleoapele acestuia se așează monede „*ca să aibă cu ce să-și răscumpere păcatele pe lumea cealaltă și sa-și plătească vămile pe care le are de trecut până în lumea cealaltă*”.

Tinerii necăsătoriți, în caz de deces, sunt conduși la cimitir cu steagul de mire sau de mireasă. Ei vor fi chiar îmbrăcați în haine de mire/mireasă și întregul ceremonial va combina elemente de nuntă cu cele de înmormântare.

Calendarul popular pentru prevestirea vremii

De vremea favorabilă sau nefavorabilă depindeau nu numai condițiile în care țaranul agricultor își desfășura lucrările pe câmp sau lângă casă. De condițiile climaterice și de fenomene naturale depindea însăși viitoarea recoltă iar odată cu aceasta și bunăstarea familiei.

Locuitorii acestor meleaguri au fost specialiștii populari în prevederea vremii pentru anul în curs sau anul următor și pe această bază, prevederea recoltei pentru cele câteva zeci de plante ce se cultivau în zona, pentru hrana locuitorilor și a animalelor.

Datorită acestor oameni „enciclopezi populari” am reușit să reținem nu numai câteva aspecte ale acestei îndeletniciri populare, dar am și creionat unele din ziceri pe hârtie. Așadar, pe scurt despre un calendar - etalon prevestitor al vremii valabile pentru comunele Poienile de sub Munte, Repedea, Ruscova.

Calendarul din Poienile de sub Munte se află pe strada Horb, la nr. 855, la numitul Buciuta, zis Vasile Marfen. Părinții acestuia, tatăl și bunicul, de-a lungul secolului XIX au fost slujitorii bisericii - cantor, clopotar. Erau bărbați cu știință de carte (4 clase primare) și cunoscători de limbă slavă și bisericească veche. Calendarul era încrestat cu cuțitașul pe ușa unui grajd, central, ușa având dimensiunile de 140/90 cm. Pe dinafară ușa era frumos lucrată și ornamentată. Pe dosul ușii erau o sumedenie de semne încrustate în formă de cerculețe, cruciulițe, X-uri, liniuțe. Bătrânul Vasile Buciuta povestește că: „Aceasta ușă era foarte veche și este din lemn de frasin. Ușa a fost unsă cu seu de berbec. Este o comoara.... Ușa a fost construită de către bunicul meu care a fost și mare meșter lemnar și cantor la biserică. Bunicul, iar apoi tatăl meu, s-au priceput la prevestirea vremii pentru un an întreg, pentru o lună sau o săptămână, chiar și pentru o **doba** (24 de ore). Uite, aceste semne care nu se mai văd, întocmesc toate un calendar al timpului numit **Pohoda**.

Acest calendar era condus cu mare precizie de bunicul meu, până aproape de anul 1990. Apoi conducerea acestui calendar a fost preluată de către tatăl meu. După moartea tatălui meu am rămas ca să conduc și să urmăresc vremea după însemnele de pe ușă. Știu cu precizie care va fi vremea pentru anul următor și mai departe, pentru că am aflat și am constatat că vremea la noi, în zona montană, se repetă din 30 în 30 ani. Vremea anului 1860 s-a repetat și în anul 1890.

Un alt calendar s-a găsit în vara anului 1972 la locuința fostului învățător suplinitor, din anii '50-'54, Senuca Dumitru, poreclit Klont. Încearca să reconstituie unele din însemnările străbunilor săi, niște semne - hieroglife și care, pe mai multe porțiuni de ale caietului, erau de asemenea șterse. Primele înscrisuri erau făcute cu creionul chimic și încă mai aveau culoare violeta.

Pe foile caietului erau orânduite simetric și elegant anumite semne: cerculețe, cruciulițe, liniuțe, chiar și unele litere sau cifre în slava veche. Din păcate nici blajinul învățător Klont nu le putea descifra sau reconstitui. După spusele învățătorului Senuca „Acest Lebelus parțial distrus, l-am moștenit de la tatăl meu, bătrânul Klont F. Iar acele semne de pe caiet corespundeau unor momente dintr-un an și arătau cum va fi vremea în toata zona Ruscovei”.

Printre altele învățătorul arată că: ziua de 14 septembrie o împărțim așa: -I- orele 05 - 10 dimineața ne va indica cum va fi vremea primăvara; -II- orele 14-17 ne prevestesc vremea din timpul toamnei; -III- orele 18-22 ne prevestesc vremea de iarnă.

Longevivul Cuth Procop zis Kliuceak din Ciovnas (1878- 1972), a relatat și dânsul câte ceva despre calendarul popular din Poienile de sub Munte: „Mai demult, noi ăștia din munte, nu am știut carte și nu am citit, dar i-am ascultat pe mai bătrânii noștri și pe preoții de atunci. Eu am văzut și calendare bisericești care erau tipărite la Ujgorod și erau în limba ruteană. Dar noi muntenii nu am avut încredere în aceste calendare, pentru că acele cărți conțineau și neadevăruri. Cât despre pohoda? Nu prevesteau corect cum putea fi vremea în munții noștri. De aceea, noi am avut din moși strămoși calendarele în memorie și le considerau sfinte”.

În toată zona ucraineană dăinuia un obicei vechi și tradiția ca înaintea unor sărbători ale anului, omul credincios putea cere de la Dumnezeu harul de a prevesti vremea. Asemenea sărbători cu semnificație deosebită au fost: Anul Nou - 14 ianuarie și Boboteaza - 19 ianuarie.

De sfântul Kuzyma (14 noiembrie) era noaptea pentru prevestirea recoltei anului.

Cu nouă zile înaintea sărbătorii, bărbatul casei (capul familiei) se ducea în pădure și acolo lega un „*tursuk*”, adică un fag, vlăstar de 3-6 ani. De acest vlăstar se tăiau lemne care erau puse la uscat în hornul casei, până la vremea ceremonialului, adică în seara de Sf. Kuzyma. Gâzdoaia alegea semințe pe care dorea să le cultive în următorul an și le lega în pungulițe. Înainte de miezul nopții se făcea focul lui Kuzyma. Focul trebuia să ardă foarte domol iar pe plită nu era voie să se așeze nimic.

Acest foc se numea și „*Vatru na jertvu Bohu*”, adică foc pentru jertfa Domnului. Exact la miezul nopții găzdoaia alegea și scotea cu mare grija atâția cărbuni încinși câte pungulițe cu semințe le avea avea pregătite. Cărbunii se așezau pe cuptor și lângă fiecare cărbune încins se punea pungulița cu **zbijya** (cu semințe). După aceasta toată lumea se culca, pentru ca spiritul sfântului *Kuzyma* să poată veni în voie și să isprăvească prevestirea cerută de gazde.

Dimineața, acel cărbune care era ars, nelăsând multă cenușă albă în jurul său, arata că pentru sămânța din pungulița de lângă el nu va fi vremea favorabilă. Cărbunele care era ars mocnit și lin, iar în jurul lui rămânea un fel de cuibușor alb, arata că semințele ce erau orânduite lângă cărbune vor avea mare noroc la creștere și prevesteau o recoltă bogată. Acel cărbune se lega cu ață roșie și se ascundea până la momentul semănării de primăvară.

De Sfântul Ignatiu (Ihnatca), din 2 ianuarie se tăiau porcii pentru Crăciun. De aceea această zi se numește și Ziua Porcilor sau Necazul porcesc. Cu acest prilej, în gospodăria fericitului gospodar se petrece un ceremonial prin care sacrificatorul de porci, „*riznek*”, poate prevesti ce fel de iarnă urmează, după cercetarea splinei porcului. Dacă splina porcului tăiat este lungă și subțire, acest semn arată ca iarna, în continuare, va fi rece și lungă. Dacă splina este curată, acest semn arată că restul iernii va fi curat, fără prea multe ploi sau ninsori, deci o iarnă blândă. Dacă splina are și câteva semne așa numite „*parotid*”, adică praguri, acest semn vestește multa zăpadă.

Slănina proaspăt tranșată, caldă, dacă nu primește sarea și nu lasă „ropa”, adică apa sărată, acest semn vestește o iarnă uscată și rece. Dacă slănina primește sarea și lasă zeamă arată că iarna va fi umedă.

Semne prevestitoare ale vremii in folclorul ucrainean

- Dacă porcul este neliniștit, caută și aduce paie în râț, înseamnă că peste 2-3 zile urmează vreme urâtă, ploaie, vânt și frig.
- Când vrăbiile fac gălăgie pe sub streșina casei prevestesc frigul - vântul rece.
- Dacă cucul își încetează cântecul înainte de Sfântul Onofrei, 25 iunie, înseamnă că toamna va veni de timpuriu, iar dacă își cântă numele și după această sărbătoare înseamnă că toamna va veni târziu.
- Când pisica se întinde in mijlocul casei se prevestește vreme frumoasă și o iarnă călduță.
- E semn rău când cocoșii cântă la miezul nopții. Aceștia prevestesc vreme urâtă și ploaie.
- Dacă primăvara de timpuriu vezi un fluture alb înseamnă sănătate. Dacă este pestriț prevestește boală, iar dacă este negru e semn de moarte.
- Când apar graurii în sat se poate pune și cloșca pe ouă.
- Plânsul mierlei anunță o primăvară rece.
- Seara, dacă peștele se prinde ușor în undiță, se vestește ploaie, vreme cu nori.
- Când albinele nu se îndepărtează de stup se anunță vreme rea, furtună, ploaie.